

економічними тощо. Вони в певних випадках приводять у рух цілісність суспільства та його інститути.

Вважаємо таке цілісне, інтегральне розуміння соціальних феноменів та явищ найбільш доцільним у сучасних умовах. Його застосування логічно як у науці взагалі, так і в правознавстві зокрема. Інтегральна ж філософія в цьому контексті виступає своєрідним «кінцевим пунктом», в якому сходяться та узагальнюються всі наукові досягнення і знання. В результаті такого синтезу різноманітних даних окремих галузей науки виникає досить цілісна та зрозуміла картина світу, який нас оточує.

Зазначимо, що розвиток інтегрального підходу в філософії знайшов своє відображення в електронному журналі "Інтегральна філософія". Журнал є періодичним виданням сайту "Інтегральне співтовариство" (<http://integral-community.ru>), де розглядаються такі основні питання: 1) математизація філософії; 2) проблема "свідомість - тіло"; 3) інтегральна трансформація особистості та суспільства 4) єдине знання. Основна мета сайту – дискусії, обговорення і розробка учасниками проекту можливості створення вчення, що об'єднує всі основні типи знання – світоглядні, наукові, художні та інші. Відображення різних підходів до розуміння інтегральної філософії та забезпечення конструктивних дискусій, спрямованих на координацію різних точок зору і вироблення єдиної позиції в межах основних принципів інтегральної філософії можна знайти сьогодні у журналі «Інтегральна філософія» (див., наприклад, №1 2012 <http://integral-community.ru/magazine/Integral-philosophy-mag1.pdf>).

ПРАВОРОЗУМІННЯ: КОМПАРАТИВНИЙ КОНТЕКСТ

Тихомиров О.Д.,

професор кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

1. У порівняльному правознавстві в епоху модернізму було прийнято (усвідомлено або неусвідомлено, явно або неявно) виходити з допущення, що право існує у всіх країнах, хоча його природа, розуміння, місце і роль у суспільному житті різні. Тому для проведення порівняльно-правових досліджень «необхідно визначити, що ми розуміємо під «правом» і яка роль приділяється йому в різних соціальних системах», інакше «порівняльний аналіз двох уявлень про «право» виявиться помилковим через термінологічну плутанину, тому що в різних правових системах під «правом» маються на увазі зовсім різні речі» [1].

Результати досліджень історії та сучасного стану праворозуміння, які висвітлені в юридичній та філософській літературі свідчать про відсутність загальноприйнятого розуміння права, плюралізм його теорій і концепцій, відсутність умов для появи такого розуміння у найближчому майбутньому, що підтверджується наявністю здійснених останнім часом узагальнень та типизацій праворозуміння новими теоріями та концепціями права, які висвітлені у вітчизняній та зарубіжній літературі.

Як висунута на початку ХХ ст. ідея створення «універсального», «світового» права, так і формальна відмова від неї не змінили прагнення спочатку визначити, що є «право», які його «загально-визнані цивілізованими країнами ідеї й норми», «правові стандарти» і т. д., внаслідок чого іншим соціальним регуляторам приписувалися хоч і своєрідні, але правові властивості. Тим самим досліджувалися не своєрідність регулювання в тій або іншій країні, а ступінь і форми проникнення в них тим або іншим шляхом «права» західної цивілізації, що привело до виокремлення змішаних правових смей, які відбивали незахідні варіанти західної традиції праворозуміння. Не

вирішив повністю цієї проблеми й підхід базований на приматі міжнародного права, яке у своїх основних, базових положеннях було «образом взаємодії», у першу чергу країн (держав, націй) європейської цивілізації, але саме він найбільш близький правому компаративізму.

2. Якщо правову реальність розглядати як правову мапу світу, то як в історії її виникнення становлення та розвитку, так і в її сучасному стані очевидним є те, що завжди існувала і існує множина правових реальностей в межах країн, їх об'єднань, або внутрішніх складових.

Кожній з 200 країн світу притаманна власна правова реальність, що має загальні та відмінні властивості у співставленні з правовими реальностями інших країн, що зумовлені (властивості) відповідними історичними, економічними, культурними, соціальними та власно правовими факторами, а також її місцем, роллю та значенням в сучасному світі, мірою участі в інтеграційних процесах чи, навпаки, дезінтеграційних, географічним положенням, станом розвинутої економіки, особливостями соціальної стратифікації, культури тощо.

3. Разом з тим, якщо критично оцінити місце та роль права і контексті плюралізму домінуючих у різних країнах соціальних регуляторів, то слід підтримати позиції тих учених, які наголошують на «неуніверсальності» права, підкреслюють, що використання права як критерію оцінки неєвропейських цивілізацій дозволяє здебільшого з'ясувати питому вагу в них європейського права.

Виходячи з викладеного вище, та спираючись на роботи тих вчених, які досліджували кризу «європейського» праворозуміння [1], «неуніверсальність» права в контексті плюралізму цивілізацій [3], зазначимо, що одним із шляхів розв'язання цих проблем може бути їх вирішення в рамках компаративізму і, зокрема, регулятивного компаративізму як його складової.

Компаративізм виходить із розмаїтості реальностей різних країн і континентів, становлення загального в результаті їхньої взаємодії, діалогу, полілогу, поліфонії, а не за заздалегідь установленими кимось правовим ідеалам і нормам. Звідси право є однією з причин, підстав і форм даного полілогу, але регуляція якого здійснюється й в інших формах, властивих неєвропейським країнам. При компаративному, а не порівняльно-правовому, підході акцент переноситься із права, правових систем країн, на їх (країн) регулятивний компонент, на визнання рівним праву інших регуляторів, які домінують у тій або іншій країні (цивілізації). Компаративізм припускає виокремлення як одиниці аналізу не правової системи, а сукупності соціальних, культурних, релігійних та інших регуляторів, що існують у кожній окремо взятій країні (регіоні). У порівнянні (зіставленні, протиставленні) цих сукупностей, мірою зіставлення стає не право в його західній інтерпретації, а сукупність регуляторів однієї, другої чи іншої країни, причому кожній з них властиві свої особливості.

Список використаних джерел:

1. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ: Изд. группа ИНФРА-М – НОРМА, 1998. – 624 с.

2. Давид Р. Различные концепции общественного порядка и права // Отечественные записки. – № 2. – 2003. – Ел. ресурс: <<http://www.srgana-oz.ru/?numid=11&article=437>>.

3. Синха С. П. Юриспруденция. Философия права. Краткий курс / Пер. С англ. – М.: Изд. центр "Академия", 1996. – 301 с.

ФІЛОСОФСЬКО-СОЦІОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА Р. ПАУНДА

Патко О.М.,
професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент